

Gegenwart andererseits als gemeinsamen und verbindenden Prozess zu gestalten, muss das gemeinsame Gedenken sensibel und pädagogisch vorbereitet, durchgeführt und nachbereitet werden. Das vorliegende Handbuch ‚Gemeinsam Erinnern – Brücken Bauen‘ entstand in einem 3-jährigen bilateralen Arbeitsprozess aus den vielfältigen Erfahrungen, die im Laufe vieler Jahre bei Jugendaustauschprogrammen gesammelt wurden.

Zielsetzung

Im Laufe von über fünfzig Jahren hatten sich die Verantwortlichen von Austauschprojekten mit vielen Schwierigkeiten auseinander zu setzen, wenn sie versuchten, Zeremonien im Gedenken an die Opfer des Naziregimes und insbesondere an die jüdischen Opfer abzuhalten. Gedenkzeremonien in ehemaligen Konzentrationslagern oder an Gedenkorten in Deutschland oder Israel führen auch heute bei allen Beteiligten zu starken emotionalen Reaktionen. Diese auffangen zu können, sich gemeinsam mit Deutschen und Israelis auf eine Gedenkfeier vorzubereiten und diese sinnvoll in den Rahmen deutsch-israelischer Begegnungen einzubauen, sind die Ziele der Nutzung dieses Handbuchs.

Hauptaufgabe dieser Handreichung ist es, ein hilfreiches Instrument für diejenigen zu sein, die im Bereich des Austausches von jungen Israelis und jungen Deutschen in Deutschland und Israel tätig sind und Anregungen suchen, um ein bedeutungsvolles und gemeinsames Erinnern und Gedenken zu initiieren.

Zu diesem Zweck umfasst das Handbuch:

- Leitgedanken zum historischen Geschehen
- Fragestellungen zur pädagogischen Arbeit
- Texte für die Gestaltung von Gedenkfeiern
- Praxisbeispiele bilateraler Erinnerungsarbeit
- Informationen zu Gedenkorten in beiden Ländern
- Materialien und Links

Damit das Ziel des Gemeinsamen Gedenkens von beiden Seiten in gleicher Weise verfolgt werden kann, ist das Handbuch auf deutsch und hebräisch verfasst.

Zielgruppen

Das Handbuch richtet sich an Deutsche und Israelis, die mit Gruppen die Gedenkstätten in Deutschland oder Gedenkorte in Israel besuchen, dabei vor allem an die jugendlichen Austauschgruppen beider Länder. Sie werden überwiegend über die Träger dieser Austauschprogramme erreicht: Jugendverbände und Jugendgruppen, Jugendringe und Jugendzentren, Bildungseinrichtungen der Jugendarbeit und Schulen. Das Handbuch wurde auch für die Fachkräfte, die Verantwortlichen und Leiter/-innen von Begegnungen geschrieben, und auch für die Teilnehmer/-innen an einschlägigen Seminaren in beiden Ländern. Ethnische und nationale Minderheiten beider Länder, Angehörige unterschiedlicher Religionen, alle Bürger beider Länder sollen Unterstützung in ihren Gedenkaktivitäten finden genau so wie binationale Gruppen von Jugendlichen aus anderen Ländern – in Zentral- und Osteuropa, die mit deutschen und israelischen Gruppen dem Völkermord im letzten Jahrhundert gedenken.

Herausgegeben mit freundlicher Unterstützung des Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend.

הערכה הופקה בתמיכתו האדיבה של המשרד לענייני משפחה, גמלאים, נשים ונוער במשרד הרמניה

קבוצות יעד

הערכה מיועדת לישראלים ולגרמנים המבקרים עם קבוצות באתרי זיכרון בישראל ובגרמניה ובייחוד מיועדת הערכה לבני נוער בקבוצות חילופי נוער וצעירים בין שתי המדינות. הערכה נועדה להיות בהישג ידם של ארגונים העוסקים בחינוך ובעבודת נוער: עמותות נוער וקבוצות נוער, מועצות נוער ומרכזי נוער, מוסדות חינוך העובדים עם בני נוער ובתי ספר.

הערכה נערכה גם לשימוש אנשי מקצוע, האחראים המלווים את החילופים וכן למשתתפים בסמינרים המכינים את המלווים בארצותיהם לקראת המפגש. מיעוטים אתניים ולאומיים בשתי הארצות, חברי דתות שונות, ותושבי שתי הארצות בכלל, יקבלו באמצעות הערכה תמיכה ביוזמתם לעבודת זיכרון וכך גם קבוצות נוער דו-לאומיות מארצות אחרות במרכז אירופה ובמזרח, המקיימות טקסי זיכרון לנספים בשואה בשיתוף ישראלים וגרמנים.

מטרה

לאורך יותר מחמישים שנה מתמודדים האחראים על תוכניות חילופין עם קשיים רבים בניסיון לקיים טקסי זיכרון לזכר קורבנות המשטר הנאצי ובייחוד לזכר הקורבנות היהודיים. טקסי זיכרון במחנות ריכוז לשעבר או באתרי זיכרון בגרמניה ובישראל גורמים גם כיום אצל המשתתפים בהם לתגובה רגשית עזה. מטרת הערכה הן לנסות לקלוט רגשות אלו, להתכונן יחדיו, ישראלים וגרמנים לטקס זיכרון משותף ולעצב אותו כחלק ממפגש ישראלי – גרמני.

תכלית מרכזית של אסופה זו היא לתת בידי פעילים בתחום חילופי צעירים ישראלים וגרמנים בישראל ובגרמניה כלי עזר ולמצוא תמריצים ליזום טקסי זיכרון והתייחדות משותפים בעלי ערך גבוה.

- למען מטרה זו כוללת הערכה:
- רעיונות כלליים להתרחשויות ההיסטוריות
- שאלות על העבודה הפדגוגית
- טקסטים לקיום טקסי זיכרון
- דוגמאות לעבודת זיכרון משותפת דו-לאומית
- מידע על אתרי זיכרון בשתי הארצות
- חומר נוסף וקישורים

כדי להגיע להבנה מרבית ולאפשר דיון והכנת טקס זיכרון משותף כתובה הערכה בעברית ובגרמנית.

Hintergrund

„Erinnern und nicht vergessen“ ist ein zentrales Anliegen, das die Begegnungen von deutschen und israelischen Jugendlichen und Pädagog/-innen seit Beginn der partnerschaftlichen Zusammenarbeit prägt. Der binationale Jugend- und Schüleraustausch eröffnet seit mehr als 50 Jahren einen Weg, das Andenken an die Opfer der Shoah bewusst fortzuschreiben und gemeinsam Verantwortung für das Erinnern zu übernehmen.

Die Begegnungen der Jugendlichen beinhalteten immer einen gemeinsamen Besuch ehemaliger Konzentrationslager oder Gedenkorte. Dabei ist das gemeinsame Gedenken noch keine Selbstverständlichkeit. Die Bearbeitung der Shoah und der Besuch an historischen Orten der Verfolgung verdeutlicht jungen Deutschen und jungen Israelis immer wieder auch die Zugehörigkeit zu den Nachfolgegenerationen der Täter und der Opfer. Diese Wahrnehmung erschwert nicht selten die Verständigung der Jugendlichen auf beiden Seiten. Häufig kann dies eine plötzliche Distanz in bis dahin spontan gewachsenen Freundschaften bewirken. Um die Auseinandersetzung mit der Geschichte einerseits und die Begegnung in der

Gemeinsam Erinnern –
Brücken Bauen

Zwischen Vergangenheit und Zukunft
Von Mensch zu Mensch

לזכור יחד –
לבנות גשרים

מאדם לאדם
בין עבר לעתיד

רקע

„לזכור ולא לשכוח“ – זו שאיפה מרכזית המלווה את המפגשים בין בני נוער ומחנכים ישראלים וגרמנים מתחילת שיתוף הפעולה בין שתי המדינות. חילופי הנוער הדו-לאומיים מאפשרים זה חמישים שנה להמשיך במודע להעלות את זכר קורבנות השואה ולקבל אחריות משותפת על הזיכרון. המפגש בין בני הנוער כולל תמיד גם ביקור משותף במחנה ריכוז לשעבר או באתר זיכרון, אך עדיין הזיכרון במשותף אינו מובן מאליו. ההתמודדות עם השואה וביקור במקומות היסטוריים שבהם התרחשה רדיפת הקורבנות מראה לצעירים הגרמנים והישראלים בבירור שוב ושוב גם את השתייכותם לדורות הבאים של הפושעים והקורבנות. ידיעה זו מקשה לא פעם על ההבנה בין בני הנוער משני הצדדים. לעתים קרובות משמעותה ריחוק פתאומי בחברויות שנוצרו עד אז באופן ספונטני. כדי לעצב מחד גיסא את ההתמודדות עם ההיסטוריה ומאידך גיסא את המפגש בהווה כתהליך משותף ומאחד, יש להכין ולקיים את טקס הזיכרון המשותף באופן רגיש ובגישה פדגוגית ולסיים תהליך באותה דרך. הערכה שלפנינו „לזכור יחד – לבנות גשרים“ התהוותה בתהליך עבודה דו-לאומי של שלוש שנים, תוך שימוש בניסיון רב-צדדי שנרכש לאורך שנים רבות בתוכניות חילופי נוער.

